

Hội Trám

Theo Tiến sĩ Phan Đăng Nhật, hội Trám ở xã Tứ Xã, huyện Lâm Thao, tỉnh Phú Thọ là một giá trị văn hóa đặc sắc hiếm thấy, có cội nguồn từ thời cổ sơ. Hội diễn ra vào ngày 11 và 12 tháng giêng âm lịch, với những màn diễn hài mà trong đó các tầng lớp sĩ, nông, công, thương đều được đem ra làm trò cười cùng với lễ kén là một biểu hiện điển hình của tín ngưỡng phồn thực.

Trò Trám vào đám mười hai
Chẳng xem trò Trám cũng hoài mất xuân.

Bà ẵm cháu mẹ bỗng con
Không xem trò Trám cũng buồn cả năm.

Dù ai quần lĩnh áo the
Cũng phải xem cò ke phường Trám.

Hội Trám xuất phát từ tên xóm Trám, tên của địa phương làm chủ hội. Lấy tên địa phương đặt tên cho hội là một ước lệ quen thuộc và hợp lý, ví như hội Lim của làng Lim, hội Dóng của làng Dóng, hội Láng của làng Láng, hội Khâm của làng Long Khâm, cũng như vậy chúng ta có hội La, hội Giá, hội Dâu, hội Đậu, hội Nành... Xóm Trám là nơi xưa kia cây trám mọc thành rừng, tên cổ là Cổ Lãm.

Xóm Trám, thuộc xã Tứ Xã, huyện Lâm Thao, tỉnh Phú Thọ nằm trong vùng di tích lịch sử đền Hùng, chỉ cách đền Hùng khoảng 3 - 4 km theo đường chim bay. Tứ Xã là nơi phát hiện ra di chỉ khảo cổ Gò Mun.

Đặc điểm nổi bật của nhân dân xóm Trám, có liên quan đến việc bảo tồn hội Trám, là tinh thần cộng đồng rất cao. Đặc biệt vai trò của người già, được gọi là các bủ, rất được tôn trọng. Các cụ già ở đây rất chăm lo bảo vệ các giá trị truyền thống, rất tự hào về các giá trị này, tiêu biểu là hội Trám, miếu Trò, diêm Trám, phường Trám, mặc dầu việc bảo vệ hội Trám, bao gồm lễ kén, cho đến ngày nay quả thật khó khăn hơn nhiều so với hội khác.

Nếu nói linh hồn của hội Trám là các bủ thì xương sống gánh vác hội là phường Trám. Phường Trám là một tổ chức phường hội như các phường hội khác ở nông thôn Việt Nam. Nhưng ở đây phường có tinh thần cộng đồng cao, có trách nhiệm và kỷ luật rất cao. Ngày xưa, tinh thần đó được xây dựng và củng cố trên nền tảng một cơ chế bền vững có ruộng phường, ao phường, quỹ phường. Trong phường có ngôi thứ (trùm, trưởng, thứ...). Tinh thần cộng đồng và bản lĩnh của phường Trám bắt nguồn từ tinh thần này của xóm Trám và tác động ngược lại làm cho nó càng được bền vững.

Hội Trám gồm ba bộ phận cấu thành:

- Lễ kén, có người gọi là lễ lấy giờ, lễ linh tinh tình phộc, hoặc lễ mật. Trong số tên gọi trên, lễ mật được dùng phổ biến và gần với đặc điểm kén của lễ.
- Rước lúa (có người còn gọi là rước lúa thần).
- Trò tứ dân, có người gọi là trò Trám, trùng lặp với tên hội.

* * *

1. Trò tứ dân - bắt nguồn từ tầng văn hóa cận đại

Tứ dân là một màn trình diễn giản đơn về bốn tầng lớp trong xã hội Việt Nam cận

